

Asia Matkapuhelinten soittoäänet
Hakija NN
Annettu 3.10.2000

Selostus asiasta

NN on 21.2.2000 saapuneella kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa sävellysten käyttämisestä matkapuhelinten soittoääninä.

Lausuntopyyntö

Lausuntopyynnössä on kyse siitä, onko Teosto r.y.:llä oikeus lisensoida sävellyksiä matkapuhelinten soittoääniksi. Lausuntopyynnön mukaan lisensointi tapahtuu siten, että tahot, jotka muokkaavat sävellyksiä matkapuhelinten soittoääniksi, hakevat Teostolta luvan sävellysten käyttöön tähän tarkoitukseen.

Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry on kääntynyt sittemmin Teoston johtokunnan puoleen esittäen, että kyseiseen lisensointiin tulisi hakea lupa oikeudenomistajilta. Lausuntopyynnön mukaan Teoston johtokunta torjui tuolloin ajatuksen. Hakijan otettua asian esille viime vuoden Teoston vuosikokouksessa, päätettiin asiasta pyytää lausunto. Lausunto pyydettiin tanskalaisilta Peter Schønningiltä ja Kasper Heineltä. Hakija on oheistanut lausunnon lausuntopyyntöön. Lausunnon mukaisesti Teostolla oli lupa lisensoida soittoääniä ilman erillistä oikeudenhaltijoiden suostumusta.

Lausuntopyynnössä viitataan edelleen Teoston edustajan Jaakko Eskolan antamaan kirjoitukseen, joka hakijan näkemyksen mukaisesti oli ristiriidassa tanskalaisten antaman lausunnon kanssa.

Lausuntopyynnössä todetaan edelleen, että tekijä on luovuttanut Teostolle oikeuden ja velvollisuuden valvoa tekijän taloudellisia intressejä. Moraaliset oikeudet jäävät tekijälle, ne eivät ole luovutettavissa. Mikäli Teosto nyt tekijältä kysymättä antaa soittoäänien valmistajalle luvan mekanisoida enintään 30 sekuntia jostakin sävelteoksesta ja muokkaamaan sitä hakijan mielestä vastenmieliseen muotoon, polkee Teosto lausuntopyynnön mukaisesti tekijän moraalisia oikeuksia ja yksinoikeutta teokseen.

Lausuntopyynnön mukaan Teosto kysyy luvan teoksen ensimmäiseen tallentamiseen sekä käyttöön elokuvassa ja mainoksessa. Tällöin teos on usein alkuperäismuodossa

tai tekijän hyväksymässä muodossa. Hakija ihmettelee sitä, miten lausuntopyynnössä tapahtuvaan toimintaan ei pyydetä tekijöiden lupaa.

Lausuntopyynnön mukaan tekijällä on mahdollisuus kieltää koko tekijän teoskannan käytön soittoääninä ilmoittamalla siitä Teostolle. Hakijan mielestä asiaa tulisi kuitenkin tarkastella yleisemmin ajatellen tekijöiden yksinoikeutta teoksiinsa sekä kulttuuria yleensä.

Lausuntopyynnössä pyydetään tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa asiassa sekä ottamaan kantaa kysymykseen, onko Teostolla oikeus lisensoida teoksia kysymättä tekijän lupaa tietäen, että teos joudutaan muokkaamaan soittoäänien tarvitsemaan muotoon.

Teosto r.y.:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Teostolle mahdollisuuden vastineen antamiseen asiassa. 26.6.2000 saapuneessa vastineessaan Teosto lausuu seuraavaa.

Vastineen mukaan Teosto/NCB (Nordisk Copyright Bureau) on lisensoinut edustamiin sävelteoksia tarjottavaksi internetin kautta matkapuhelinten soittoääniksi vuoden 1998 loppupuolelta lähtien. Vastineen antamisen hetkellä Teosto/NCB:llä on sopimus kuuden soittoäänipalvelun tarjoajan kanssa. Soittoäänikorvauksia tilitettiin oikeudenhaltijoille ensimmäisen kerran kesän 1999 NCB-tilityksen yhteydessä.

Vastineen mukaan oikeudenhaltijoilta hankittavista erillisistä suostumuksista soittoäänien lisensoimiseksi aiheutuisi kustannusten huomattava nousu, eikä lisensointi olisi enää mielekäästä suhteessa aiheutuviin kustannuksiin. Teosto lisensoi teoksia asiakas-sopimuksella oikeudenhaltijalta saamiensa oikeuksiensa perusteella eikä sillä, minkälaiselle laitteelle tallentaminen tapahtuu, ole vastineen mukaisesti lisensoinnin kannalta merkitystä. Ainoat vastineessa mainitut poikkeukset tästä pääsäännöstä ovat tallentaminen uskonnolliseen, poliittiseen, pornografiseen tai mainoksen yhteyteen.

Teosto on pyytänyt lausuntoa tanskalaisilta Peter Schønningiltä ja Kasper Heinelta. Peter Schønning on vastineen mukaan kansainvälisesti tunnettu tekijänoikeuden alan ja erityisesti sähköisessä mediassa tapahtuvan lisensoinnin asiantuntija. Tämän lausunnon perusteella Teostossa on 8.12.1999 päätetty jatkaa noudatettua matkapuhelinten soittoääniä koskevaa lisensointikäytäntöä. Vastineen mukaan Teosto edelleen yhtyy Schønningin lausunnossa esitettyyn.

Vastineessa todetaan vielä jo lausuntopyynnössä esitetty maininta, jonka mukaan Teoston asiakkaalla on mahdollisuus kieltää koko teoskantansa käyttäminen soittoääninä. Tekijänoikeusneuvoston myöhemmin saadun tiedon mukaan tekijöillä olisi nyttemmin myös mahdollisuus kieltää yksittäisten teosten käyttö edellä mainittuun tarkoitukseen.

Teoston antamassa vastineessa todetaan edelleen, että varatoimitusjohtajan Jaakko Eskolan antama lausunto koskee eri asiaa eikä ole ristiriidassa tanskalaisten antaman lausunnon kanssa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeuslain 1 §:ssä on esimerkkiluettelo eri teoslajeista. Teoksia voivat olla esimerkiksi kaunokirjalliset tai selittävät kirjalliset teokset, sävellysteokset, valokuvat tai muut kuvataiteen teokset.

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisella teoksella tarkoitetaan henkisen, omaperäisen luomistyön tuotetta. Teoksen tulee niin sanotusti ylittää teoskynnys eli saavuttaa teostaso. Tekijänoikeudellisen suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Tekijänoikeus syntyy sille luonnolliselle henkilölle, joka on luonut teoksen.

Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijällä on yksinomainen oikeus määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna. Kappaleiden valmistaminen on tekotavasta riippumaton. Muutetussa muodossa tapahtuvaa teoskappaleen valmistamista on esimerkiksi sovituksen tai käännöksen tekeminen teoksesta.

Teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti. Sävelteokset saatetaan säännönmukaisesti yleisön saataviin esittämällä ne julkisesti.

Moraaliset oikeudet

Tekijän moraalista oikeuksista (*droit moral*) säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Suomen tekijänoikeuslain 3 §:n 1 momentin mukaan, kun teoksesta valmistetaan kappale tai kun teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin, on tekijä ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Tämä nimen ilmoittamisvelvollisuus ei ole ehdoton. Lain esitöiden mukaisesti on olemassa myös tilanteita, milloin tekijän nimen voi jättää ilmoittamatta. Esimerkkeinä tästä mainitaan teoksen esittäminen hautaustilaisuudessa sekä tietyt taideteokset, joihin nimen laittaminen ei ole mahdollista sen haittaamatta teoksen ulkonäköä (komiteanmietintö 1953:5, s. 48). Tulkinnassa voidaan osaltaan käyttää apuna tarkoituksenmukaisuusnäkökohtia sekä alalla vallitsevaa tapaa. Vaatimus nimen mainitsemisesta koskee sekä koko teosta että sen osaa.

Tekijänoikeuslain 3 §:n 2 momentissa säädetään toisesta tekijälle kuuluvasta moraalista oikeudesta eli respektioikeudesta. Lain 3 §:n 2 momentin mukaan teosta ei ole lupa muuttaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla, eikä teosta myöskään saa saattaa yleisön saataviin tekijää sanotuvin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Käytettäessä sävelmiä matkapuhelinten soittoääninä, tullaan sävelmiä usein käyttötarkoituksen johdosta muuttamaan siten, että ne soveltuvat edellä mainittuun tarkoitukseen. Mahdollisia moraalisten oikeuksien loukkauksia ajateltaessa on näissä tilanteissa kiinnitettävä huomiota siihen tapaan, miten muuttaminen tehdään.

Tekijänoikeuslain 3 §:n 2 momentin mukaan teosta ei saa saattaa yleisön saataviin tekijän taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla. Lausuntopyynnössä esitetyssä tilanteessa sävelmien saattaminen yleisön saataviin tapahtuu säännönmukaisesti käytettäessä sävelmiä matkapuhelinten soittoääninä. Tekijänoikeuslain esitöiden mukaan esimerkkeinä tekijän moraalisten oikeuksien loukkauksista saatettaessa teosta yleisön saataviin mainitaan taideteoksen asettaminen tekijän arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavaan ympäristöön sekä vakavaluonteisen sävellyksen soittaminen sellaisessa tilaisuudessa tai säestyksenä sellaisen laulun sanoihin, että sen voitaisiin katsoa olevan edellä mainituin tavoin tekijää loukkaavaa (komiteanmietintö 1953:5, s. 49).

Mahdollista loukkausta arvioitaessa on lähtökohtana käytettävä objektiivista mittapua ottaen kuitenkin jossain määrin huomioon myös tekijän subjektiivinen käsitys asiasta. Vähäpätöisten muutosten yhteydessä ei yleensä voida loukkausten katsoa tapahtuneen. Säännöksen tarkoituksena on suojata teosta etenkin törkeän laatuisealta muuttamiselta, vandalisoinnilta, typistämiselä tai muulta vastaavalta toiminnalta (komiteanmietintö 1953:5, s.49).

Moraalisten oikeuksien luonnosta johtuu, että mahdolliset loukkaustilanteet jäävät usein jälkikäteisvalvonnan piiriin.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekniikan kehitys ja etenkin teosten digitalisoituminen luovat uusia mahdollisuuksia teosten käytön osalta. Teokset ovat entistä helpommin muutettavissa ja yhdisteltävissä. Teosten käyttötavat ja -yhteydet saavat myös entistä monimuotoisempia piirteitä. Matkapuhelinten kohdalla tämä ilmenee lausuntopyynnössä esitetyn tavoin esimerkiksi siten, että musiikkikappaleita voidaan käyttää matkapuhelinten soittoääninä.

Lausuntopyynnössä on pyydetty tekijänoikeusneuvoston kannanottoa siihen, onko Teostolla edellä mainituin tavoin oikeutta lisensoida teoksia matkapuhelinten soittoääniksi tekijältä lupaa kysymättä.

Teoston ja sen asiakkaiden välillä on tehty niin sanottu asiakassopimus, jolla asiakas luovuttaa oikeuksiaan Teostolle sen hallinnoitavaksi ja valvottavaksi. Teoston ilmoituksen mukaan osana tätä sopimusta asiakkaalla on oikeus kieltää määrättyjen tai kaikkien teostensa käyttäminen soittoääninä. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa siihen, onko Teostolla oikeus asiakassopimuksen perusteella lisensoida teoksia siten, että teoksia käytetään matkapuhelinten soittoääninä joko muutetussa tai muuttamattomassa muodossa, koska tämä kysymys ei kuulu tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan.

Moraalisista oikeuksista tekijänoikeusneuvosto toteaa seuraavaa. Tekijänoikeuslain 3 §:n 2 momentin mukaan teosta ei saa muuttaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla eikä teosta saa saattaa yleisön saataviin edellä mainituin tavoin.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että mahdolliset moraalisten oikeuksien loukkaustapaukset tulee aina arvioida tapauskohtaisesti. Arvioinnin mittapuuna tulee käyttää objektiivista mittapuuta huomioon ottaen myös tekijän subjektiivinen näkemys asiasta.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Harri Stachon

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Sen ratkaisemiseen ovat osallistuneet tekijänoikeusneuvoston puheenjohtaja Niklas Bruun, varsinaiset jäsenet Jyrki Nikula, Markku Uotila, Ahti Vääntinen, Stig Henriksson, Päivi Liedes, Kai Nordberg ja Risto Rytty sekä varajäsenet Hanna Nuortila, Pirjo Aalto ja Anne Stenroos.